Az iráni elrettentés új modellje – Hormuztól a Bab el-Mandebig

A 2026 februárjában kezdődött amerikai–izraeli–iráni háború hét hónap alatt nem hozott döntő katonai eredményt, viszont átalakította az iráni elrettentést. A korábbi, főként a regionális proxyhálózatra épülő modell mellett egyre nagyobb szerepet kapnak a rakéta- és drónképességek, a kritikus tengeri fojtópontok és az ellenfélre hárítható gazdasági költségek. Az iráni elrettentés új modelljének lényege, hogy Teheránnak nem kell katonailag legyőznie ellenfeleit; elég hitelessé tennie, hogy az ellene irányuló tartós katonai nyomás ára az Öböltől a Vörös-tengeren át az európai és távol-keleti energiapiacokig érezhető lesz. A konfliktus ezért egyre kevésbé hagyományos háború, és egyre inkább katonai, gazdasági, tengeri és proxyeszközökkel folytatott regionális kimerítési verseny.

A katonai patthelyzettől a kimerítési versenyig. A február 28. és április 7. közötti intenzív amerikai–izraeli légiháború megmutatta a katonai erő korlátait. A csapások súlyos károkat okoztak Iránnak, de nem számolták fel katonai képességeit, és nem vezettek a politikai rendszer összeomlásához. Irán ugyanakkor nem rendelkezik olyan hagyományos katonai erővel, amellyel legyőzhetné az Egyesült Államokat vagy Izraelt. Az április 8-i tűzszünet után ezért a konfliktus több fronton zajló kimerítési versennyé alakult.

Az elrettentés szerkezetváltása. A háború egyik legfontosabb következménye az iráni elrettentési modell átalakulása. A korábbi stratégia jelentős részben az „ellenállási tengelyre", mindenekelőtt a Hezbollahra, az iraki milíciákra és a húszikra támaszkodott. Ez lehetővé tette, hogy Teherán saját területétől távol tartsa a konfliktust, miközben megtorlással fenyegethette ellenfeleit.

A Hezbollah meggyengülése azonban csökkentette e rendszer hatékonyságát. Az iráni elrettentés ezért egyre inkább a rakéta- és drónképességekre, a tengeri fojtópontokra, az energetikai infrastruktúra fenyegetésére és a megmaradt proxyképességekre épül. A hangsúly az ellenfél katonai veszteségeiről részben annak gazdasági és politikai költségeire helyeződött át.

Hormuz: az ellenőrzött bizonytalanság. Ennek legfontosabb példája a Hormuzi-szoros. Iránnak nem feltétlenül érdeke annak teljes lezárása. Szeptember végére ugyanis a közel-keleti (vagyis nem csak a Hormuzi szoroson keresztüli) nyersolajexport egyes napokon már elérte, sőt meghaladta a háború előtti szintet, miközben a hajók elleni incidensek ismét gyakoribbá váltak.

A szoros így a teljes blokád helyett az „ellenőrzött bizonytalanság" eszközévé válhat. Teherán képes növelni a hajózás kockázatát, a biztosítási és szállítási költségeket, katonai erőket lekötni és befolyásolni az energiapiacokat anélkül, hogy vállalnia kellene a teljes lezárással járó eszkalációt. Nem a szoros lezárásának ténye, hanem annak hiteles lehetősége válik fegyverré.

Hormuz és a Bab el-Mandeb. A jemeni fejlemények ezt a modellt egy második tengeri fojtóponttal egészítik ki. A húszik térnyerése a Vörös-tenger és Bab el-Mandeb térségében azt jelenti, hogy a Hormuz–Indiai-óceán–Bab el-Mandeb–Vörös-tenger–Szuez útvonal két kritikus pontján egyszerre keletkezhet biztonsági kockázat. Ez már túlmutat a hagyományos proxy-hadviselésen. Kettős tengeri fojtópont-stratégia körvonalazódik, amelyben viszonylag korlátozott katonai képességekkel aránytalanul nagy globális gazdasági költségek idézhetők elő. Jemen ezzel perifériás hadszíntérből az iráni elrettentés stratégiailag fontos elemévé válhat.

Változó regionális biztonsági rend. A háború az Öböl biztonsági rendszerének korlátait is megmutatta. Az amerikai katonai fölény önmagában nem tudta megakadályozni az iráni rakéta- és dróncsapásokat, illetve teljesen semlegesíteni a tengeri és energetikai infrastruktúrát fenyegető aszimmetrikus képességeket. Ez nem jelenti az Öböl-államok elfordulását Washingtontól. Inkább biztonsági diverzifikáció kezdődött el: az amerikai garanciák fenntartása mellett felértékelődnek a regionális és kétoldalú kapcsolatok, köztük Törökország és Pakisztán szerepe. A korábbi, egy domináns külső hatalomra támaszkodó rendszer fokozatosan hálózatosabb biztonsági struktúrává alakulhat.

Mire érdemes figyelni? Az iráni rendszer túlélte a háború első sokkját, de ez nem jelenti belső problémáinak megszűnését. A gazdasági visszaesés, a társadalmi elégedetlenség és az erősödő represszió továbbra is sérülékenységet jelent. A háború kimenetele ezért azon is múlik, melyik fél képes tovább viselni a konfliktus költségeit.

2026. október 12.